

helyzetre vonatkozó, mindeddig szegényes forrásbázis pedig kibővült. Az Európai Közösségek Bizottsága tehát kidolgoztatott egy második kiegészítő jelentést a Spanyolországban, Portugáliában és Görögországban lévő helyzetről. A munkálatok vezetésével Miquel Siguant, a barcelonai egyetem professzorát bízta meg. Az 1988-ban befejezett munka 344 szövegoldal és 200 dokumentumoldal terjedelmű. A kiadó intencióinak megfelelően már meglévő adatok alapján elkészített összeállítás és rendszerezés eredményéről van szó, nem pedig önálló kutatómunkáról. Az 1990-ben nyilvánosságra hozott összefoglalás Spanyolországra vonatkozóan bemutatja a kasztíliai többség mellett élő katalánokat, galíciaikat és baszkokat. Röviden felvázolja az Ibériai-félsziget nyelvtörténeti fejlődését, továbbá a kasztíliai nyelv „spanyollá válását”.

Lényeges változásokat Spanyolországban az 1987-es új alkotmány eredményezett, amely akceptálja a spanyol államszövetség keretei között meglévő kulturális és nyelvi sokféleséget és az országot 17 autonóm szövetségre osztja, amelyekben a kisebbségeknek hivatalos státuszuk van. A kisebbségi nyelvek területén már létezik nyelvtörvény, amely rögzíti a nyelvpolitika alapvonalait. A nyilvánosság és a közélet kétnyelvű, így például Katalóniában a hivatalos nyelv a kasztíliai és a katalán.

A publikáció négyötöd részét a spanyolországi soknyelvűségnek szentelik. Nevezett kisebbségek mellett utalnak az úgynevezett andalúziai és aragóniai problémára, amely tudományosan még nincs feldolgozva. Nem hagyják figyelmen kívül azon tényeket, hogy a mindenkori határterületeken portugálul és arabul (marokkói) is beszélnek.

A Spanyolországnak szentelt rész sikeres összefoglalás a régió soknyelvűségéről. Igen tömör formában bőséges információkat nyújt a kultúra, a politika, a művelődésügy, a tömegkommunikációs eszközök és a nyelvtörvény területéről. Az áttekintő szerkezet lehetővé teszi az érdeklődőknek a gyors tájékozódást.

Lényegesen soványabbra sikerült a portugáliai (másfél oldal) és a görögországi (kilenc oldal) kétnyelvűség ábrázolása. Portugália eleve kisebb érdeklődésre tarthat számot a kisebbségi kutatás szempontjából, hiszen az ország nyelvi szempontból egységesnek tekinthető.

A publikáció röviden bemutatja a nyelvi kisebbségeket Görögországban: a törökök és szlávul beszélőket, a valachokat, az arnautákat és a pomákokat. A népszámlálás kimutatta, hogy Görögországban ezen túl még 10 000 más nyelvű személy él, akiknek nyelvét nem tüntették fel külön-külön.

A Görögországra vonatkozó rész egyes esetekben olyan adatokra támaszkodik, amelyek több mint 40 évesek, ami a következtetések tudományos használhatóságát erősen csorbítja. Görögországban a mai nyelvpolitika legfontosabb alapelve, hogy kizárólag a görögöt ismeri el — az újjörög (dimotiki) formájában — hivatalos nyelvnek.

Marcus Galdina — Karin Höpp

VISSZHANG

A Regio 1. számát a Rátkai Klubban mutattuk be 1992. március 26-án. Az estről a *Határok nélkül* című rádióműsor részletes tudósításban számolt be.

Az ez évi 1. számban sajnálatos módon kimaradt *A kárpáti németek a mai Szlovákia területén* című írás magyar fordítójának, Czente Miklósnak a neve. Ez annál is súlyosabb mulasztás, mert Czenthe Miklós talált rá a dolgozatra, a fordítást több ízben is átdolgozta, majd pedig a tanulmány alapján közvetlen kapcsolatba lépett a kárpáti németekkel foglalkozó németországi és szlovákiai kutatókkal. A fordító szíves elnézését kérjük. Hasonlóképpen figyelmetlenségünk következménye volt, hogy a szerkesztőbizottság névsorából kimaradt a múlt számban Hódi Sándor és Karády Viktor neve. Tőlük időközben már személyesen is bocsánatot kértünk.

Az első szám további mulasztására maga a szerző, Dr. K Lengyel Zsolt hívta fel figyelmünket az alábbi levélben:

„Mély megdöbbenéssel vettem tudomásul, hogy *Keleti Svájc és Erdély 1918-1919. A nagyromán állameszme magyar alternatíváinak történetéhez* című cikkem fordítása jóváhagyásom nélkül jelent meg a »Regio« 1992/1-es számában.

A felelős szerkesztővel kötött megállapodás értelmében eredeti német nyelvű gépiratomat a szerkesztőség megbízottja fordította magyarra. E munka eredményét kísérő levelében, amelyet 1992. február 13-án kaptam kézhez, a felelős szerkesztő imígyen bírálta el: »Sajnos javításra szoruló fordítás készült tanulmányodról, úgy gondoltam, én is ki tudom javítani. Az első nyolc oldal javítását nézd át, ha Neked így megfelel, akkor kérlek, azt hagyd jóvá, illetve piros (egyéb színű) kiegészítésekkel lásd el«.

Minthogy ettől a megoldástól már az első beleolvasás elriasztott, egész tanulmányomat megírtam magyarul, és új, nyomdakész gépiratomat március 5-én, tehát alig három héttel a felkérés után, visszaküldtem a felelős szerkesztőnek. Tudom, hogy küldeményemet megkapta, ezért nem értem, miért nem használta fel? Létezhet szempont, amely egy rossz fordítás leközlését igazolná?

A megjelent cikket az ösfoglalmazvánnyal egybevetve bárki meggyőződhet arról, hogy a fordító nem elég jártas a német tudományos nyelvben, és ráadásul magyarul is hanyagul fogalmaz. Értelmezési tévedéseivel és stílusos pongyolaságaival mondanivalómat több helyütt is eltorzította vagy megváltoztatta. A számos szedési hibáért természetesen nem ő a felelős, miként azért a különösen bosszantó filológiai mulasztásért sem, hogy az idézetek magyar forrásaimból most vissza-, tehát nyelvi jellegükből és értelmükből kifordítva láttak napvilágot, nem pedig eredeti formájukban, úgy ahogy újraírt, majd szélnek eresztett szövegemben olvashatók.

Mindezek miatt a közlést nem vállalom. Egyúttal arra kérem a »Regio-könyvek« sorozat szerkesztőjét, hogy a «Magyarok és németek Kelet-Közép-Európában» című készülő kötetbe, amely a tervek szerint az itt szóban forgó folyóiratszám megfelelő anyagait gyűjtené egybe, cikkem egyedül hiteles magyar változatát vegye fel.

München, 1992. március 25.

Dr. K Lengyel Zsolt

A szerző szíves elnézését kérjük. Mentségünkre szolgáljon, hogy a tanulmányt csak az 1. számban tudtuk elhelyezni. Mivel a szerző küldeménye a nyomdába adás után érkezett, már nem állt módunkban módosítani a leadott kéziratot. *(A szerk.)*

Az 1991. évi 3. számunkban megjelent kisebbségi egyházi összeállításunkkal kapcsolatosan a Szlovákiai Magyar Református Lelkészegyesülettől az alábbi levelet kaptuk:

Örömmel olvastuk a Regio számait. Nagy segítség lenne, ha a Regio kiadói Lelkészegyesületünk számára díjtalanul küldenének egy-egy kiadványt.

A Szlovákiai Református Egyház életéről írt tanulmányokhoz több kiegészítésünk is lenne.

Egy ténymegállapítás: A Református Egyházban — Szlovákia kivételével — általános tisztújítás volt. A Szlovákiai Református Egyházban megállt az idő. A zsinati tagok „testileg és szellemileg előregedtek” (idézet Dr. Mikó Jenő püspök szavaiból). Az ún. megújuló zsinat konzerválta a régit! Az 1991. nov. 20-21-én megtartott zsinaton történt: Az egyik szavazás utáni szünetben nagy a kiabálás. Valaki felvilágosította az „Atyákat”, hogy mire is adták le az IGEN szavazatukat. Szünet után az ügy újból le lett tárgyalva. (Téma 65 év legyen a szolgálati korhatár. Először elfogadva, felvilágosítás után elvetve).

II. A lelkészek 80%-a tisztújítást akar. A Zsinat egyáltalán nem reagált ezekre a beadványokra, amelyeket a lelkészegyesületek kérelmeikben tisztelettel kértek.

III. A Szlovákiai Ref. Egyház 1992 februári zsinatán a Zsinat elnöke Dr. Mikó Jenő zárszavában a következőket mondotta: „Egyházunkban 72 évig elnyomtuk a szlovák testvéreinket”. Ezt a kijelentését becsomagolva ugyan, de Nagy Lenke tollából is olvashatjuk a Reformátusok Lapjában: „Szeretnénk, ha ez a seb végre valóban behegedne”. A helyzet valósága: egyetlenegy szlovák gyülekezetet sem találunk, amelyik elmagyarosodott, de sajnos több olyan magyar gyülekezetet találunk, amelyikben már csak az öregek beszélnek magyarul: pl., Györke (Durkov) Magyarbőd (Bidovce), Garbócbogdány (Bohdanovce), Beszter (Bister), Felső és Alsó Csáj (Nizny a Visny Caj). Már csak alig beszélnek magyarul: Hernád-Csányban (Cana), Hernád-Zsányban (Zdana); Nádasra (Trstené pri Hornáde) még ma is a kassi ref. lelképásztort hívják temetni, hogy magyarul is hallhassák az Isten ígését. A felsorolt községek közül már szlovák lelkésze van:

Csánynak, Zsánynak, Szárosnak és Nádasnak. Akkor, amikor lelkészeinket a II. világháború után elűzték, kitelepítették, addig az Organizacny vibor (így hívták az akkori egyházi vezetést) gyorstalpalva érettségiztették a szlovák fiúkat (bocsánat volt köztük egy magyar is) és küldték Prágába a teológiai fakultásra. Ezek a fakultás elvégzése után minden szlovák és vegyes gyülekezetet elfoglaltak. Főtiszteletű Dr. Varga Imre halála után a szlovák püspökhelyettes Hromaník Michál mint a Szlov. Ref. Egyház Zsinatának elnöke állt az egyház élén. Tehát akkor a kisebb csoport képviselője vezette a Ref. Egyházat.

IV. Kassától 25 km-re található Szalánc (Slanec) község. Ott még magyar lelkész van, de már kétnyelven szolgál. Legyenek szívesek egy nyelvész ide kiküldeni. Az öregek itt még a „megyök, veszök” kifejezéseket használják. Sőt az ottani emberekkel beszélgetve felfigyeltem egy kifejezésre, amelyiket még soha, sehol nem hallottam: falukaj. Ez a falusi tornácot jelenti. Ha valaki Szalánc község nyelvjárásával akar foglalkozni, akkor annak nagyon sietnie kell, mert már csak egy pár öreg beszélni ezt a szép tájszólást.

Isten áldása kísérje munkájukat!

Gós Lajos

A Szlovákiai Magyar Református
Lelkészegyesület elnöke

Regio-könyvek

- Ébert Tibor: Jób könyve. Pozsonyi naplóregény. Ára: 220 Ft (70 Kčs)
- Richard Prazák: Cseh-magyar párhuzamok. Tanulmányok a 18-19. századi művelődéstörténeti kapcsolatokról. Ára: 300 Ft (60 Kčs)
- Ortvy Tivadar: Pozsony város utcái és terei. A város története utca és térnevekben. Pozsony 1905. (reprint) Ára: 480 Ft (200 Kčs)
- T. G. Masaryk: Demokrácia, nemzetiség. Gondolatok a kisebbségi kérdésről és az antiszemitizmusról. Ára: 160 Ft (59 Kčs)
- Fábry Zoltán: Üresjárat 1945-1948. Napló a jogfosztottság éveiből. Ára: 190 Ft (69 Kčs)

E számunk a Magyar Nemzeti Bank és a Párbeszéd Alapítvány támogatásával jelent meg.